

TWÓRCZOŚĆ I ŻYCIE PROFESORA EDWARDA KASPERSKIEGO¹

Literaturoznawca

Pasje naukowe Profesora Edwarda Kasperskiego rozwinęły się już we wczesnych latach studenckich – w pierwszej połowie lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Był to okres, w którym studiował on na Uniwersytecie Warszawskim polonistykę, a także, przez trzy lata, filozofię. Pracę magisterską poświęcił powieści Jerzego Andrzejewskiego *Popiół i diament* zatytułowaną „*Popiół i diament*”

w kontekście norm literackich, Kasperski przygotował na seminarium prof. Kazimierza Budzyka. Jednakże z racji nagłej śmierci promotora ostatecznie obronił się u prof.

Marii Renaty Mayenowej. Zainteresowania wspomnianego środowiska naukowego, w którym dojrzewały fascynacje naukowe młodego magistra, były bardzo szerokie i wszechstronne, dominował w nich przedwojenny formalizm polski i rosyjski oraz strukturalizm czeski Jana Mukařovský'go, francuski Claude'a Lévi-Straussa, Rolanda Barthesa, amerykański Romana Jakobsona, a także estoński z Tartu, Jurija Łotmana. Kasperski

skierował uwagę ku francuskiemu piśmie naukowemu „Communications” oraz ku problematyce semiotyki. Jego debiutanckie publikacje, co uwidacznia bibliografia, były

¹ Życiorys naukowy Profesora Edwarda Kasperskiego stanowi znacznie skróconą wersję artykułu-biografii Profesora, opublikowaną w księdze pamiątkowej Jemu poświęconej. Biografię w znaczącej części stworzyliśmy na podstawie materiałów ofiarowanych nam przez Panią Marię Kasperską, żonę Profesora. Życiorys ten Profesor sporządził na potrzeby Zakładu Komparatystyki Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego (tak przynajmniej informuje nagłówek tekstu datowanego na 26 listopada 2012 roku). Dysponujemy jego wersją elektroniczną, według naszej wiedzy, nigdzie nieopublikowaną. Dalej, powołując się na tenże tekst, będziemy go tytułować: *Życiorys naukowy*. Por. *Wspomnienie pośmiertne Profesora Edwarda Kasperskiego, literaturoznawcy i filozofa, współnika w tajemnicy wiedzy Kierkegaarda*, [w:] *Kierkegaard czyli mowy na piątkowym zebraniu dla wspólnie pogrzebanych. Pamięci Profesora Edwarda Kasperskiego*, red. nauk. J. A. Prokopski, M. Urbańska-Bożek, Kęty 2019, s. 9–37.

poświęcone tym właśnie zjawiskom. Artykuł *Elementy semiologii*, umieszczony w piśmie „Kultura i Społeczeństwo” (4/1965), należał podobno do pierwszych publikacji krajowych na ten temat.

Lata 1968–1969 przyniosły, jak to określił Profesor w swoim *Życiorysie naukowym*, prawdziwą katastrofę w karierze naukowej i życiu osobistym, jako że większość bliskich mu osób została bądź relegowana z Uniwersytetu Warszawskiego, bądź opuściła go ze względu na presję polityczną lub w proteście przeciwko represjom. Jako skromny doktorant, niewiele znaczący w akademickich koteriach, znalazł się w naukowej izolacji i wobec groźby pozbawienia go pracy. W konsekwencji tych wydarzeń zdecydował się na zmianę tematu pracy doktorskiej, z uwagi na wątpliwości natury etycznej co do dotychczasowego tematu dysertacji, która dotyczyła problematyki manipulacji za pomocą słowa. Około roku 1970 przyszły profesor Uniwersytetu Warszawskiego zwrócił się ku pisarstwu Cypriana Norwida. Doktorat poświęcił problematyce aksjologicznej, w szczególności rozumieniu i typologii wartości w twórczości Norwida. Jak się okazało, pozostało to przedmiotem admiracji Profesora na całe życie². Prof. dr hab. Stefania Skwarczyńska, której Norwid i problematyka aksjologiczna były szczególnie bliskie, tak oto oceniła dysertację:

Gdyby rozprawa ob. mgra Edwarda Kasperskiego pt. *Problem wartości w pisarstwie C. K. Norwida (Przedmioty użytkowe. Przedmioty potrzeb, wartości perfekcyjne, celowe i instrumentalno-użytkowe)* przedstawiona mi została do oceny jako praca habilitacyjna – uznałabym, że spełnia ona na bardzo wysokim poziomie warunki postawione przez Ustawę rozprawom habilitacyjnym³.

W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, w okresie poprzedzającym uzyskanie doktoratu w 1974 roku oraz potem, podczas pracy na stanowisku adiunkta, Edward Kasperski zaangażowany był w dydaktykę i badania prowadzone przez Zakład Teorii Literatury i Poetyki Uniwersytetu Warszawskiego. Zajmował się wówczas problematyką, która bądź stanowiła o profilu tej placówki (poetyka i teoria literatury), bądź wynikała z zainteresowań norwidologicznych młodego doktora oraz z potrzeby rozbudowywania warsztatu naukowego niezbędnego dla dalszych badań nad Norwidem i jego epoką.

W tym samym czasie kontynuował prace nad literaturą współczesną; opracował dwa hasła monograficzne do monumentalnego *Obrazu Literatury Polskiej*: jedno poświęcone Gustawowi Daniłowskiemu⁴, drugie – Ludwikowi Stanisławowi Licińskiemu⁵. Przygotowywał również do wydania, w Państwowym Wydawnictwie Naukowym, książkę *Świat wartości Norwida*, poświęconą tematyce poetyki pragmatycznej,

² Już po śmierci prof. Kasperskiego została wydana ostatnia jego praca poświęcona Norwidowi: *Tropami Norwida. Studia – interpretacje – paralele*, red. nauk. Ż. Nalewajk, Warszawa 2018, 380 s. Inne książki poświęcone twórczości Norwida to: *Dyskursy romantyków. Norwid i inni*, Warszawa 2003, 548 s.; *Świat wartości Norwida*, PWN, Warszawa 1981, 376 s.; *Problem wartości w pisarstwie C.K. Norwida. Przedmioty użytkowe. Przedmioty potrzeb, wartości perfekcyjne, celowe i instrumentalno-użytkowe* [praca doktorska, mazurek], Uniwersytet Warszawski 1974.

³ Nota z recenzji prof. S. Skwarczyńskiej datowana w *Życiorysie naukowym* na dzień 3 października 1974 roku.

⁴ E. Kasperski, *Gustaw Daniłowski*, [w:] *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku. Literatura okresu Młodej Polski*, seria 5, t. 3, zesp. red. Kazimierz Wyka, Artur Hutnikiewicz, Mirosława Puchalska, Kraków 1973, s. 223–257.

⁵ Tenże, *Ludwik Stanisław Liciński*, [w:] *Obraz literatury polskiej*, dz. cyt., s. 281–296.

która miała stać się rodzajem alternatywy dla poetyk immanentnych: morfologicznej, strukturalnej i lingwistycznej. Do tego doszły badania nad filozofią literatury Romana Ingardena⁶ oraz wzmożenie zainteresowania genologią⁷.

Za jedno z istotniejszych wydarzeń w swoim życiu naukowym Profesor Kasperski uznaje dokonany, również latami siedemdziesiątych XX w., zwrot ku problematyce dialogu, który zaowocował współredagowaną przez niego książką *Dialog w literaturze*⁸. Wówczas to powstały dwa ważne artykuły dla jego ówczesnej formacji intelektualnej: *Dialog a nauka o literaturze*⁹ oraz *Problem pytań w twórczości Norwida*¹⁰.

W 1981 roku doktor Kasperski wyjeżdża na trzyletni lektorat do Instytutu Sławiastycznego na Uniwersytecie w Aarhus w Danii. Nastąpił trudny okres stanu wojennego w Polsce, czego skutkiem było odcięcie od kontaktów z krajem. Mimo wszystko w roku 1981 ukazały się nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego dwie książki: *Świat wartości Norwida*¹¹ oraz współredagowana antologia pt. *Bachtin. Język. Dialog. Literatura*¹².

Filozof

W tym miejscu i w tym okresie rozpoczyna się naukowa przygoda naszego literaturoznawcy z filozoficzną twórczością Sorena Kierkegarda – duńskiego teologa, myśliciela, żyjącego w latach 1813–1855. Znajomość języka duńskiego, którą posiadał w czasie swojego pobytu w Aarhus oraz uzyskana tam wiedza o języku, literaturze i kulturze Danii, ułatwiły Kasperskiemu badania nad twórczością Duńczyka.

Po powrocie do kraju w 1984 roku Edward Kasperski rozpoczął studia nad Kierkegardem, które zostały zwieńczone kilkoma artykułami¹³. Powrócił również do problematyki dialogu i do intensywnych prac nad książką habilitacyjną. Zwrócił w szczególności uwagę na dwudziestowieczne, niemieckojęzyczne piarstwo Martina Bubera, któremu poświęcił studium *Dialog w świecie pozorów. O dialogice Bubera*¹⁴ oraz na francuski egzystencjalizm, o którym napisze w rozprawie *Egzystencja, literatura, dialog*¹⁵. Podjął również badania nad dialogową praktyką i myślą polskich romantyków (Norwid, Mickiewicz, Słowacki, Krasiński).

Praca habilitacyjna stanowiła związane powtórzenie głównych tematów podjętych wcześniej przez doktora Kasperskiego na temat dialogu, któremu poświęcił w sumie około dwudziestu artykułów, rozpraw i szkiców. Autor pisze w swoim życiorysie naukowym:

⁶ Tenże, *Nad Ingardenem*, „Miesięcznik Literacki” 1971, nr 1, s. 74–81.

⁷ Tenże, *Gatunki literackie jako wartości*, „Przegląd Humanistyczny” 1977, nr 4, s. 75–89.

⁸ *Dialog w literaturze*, red. nauk. E. Kasperski i E. Czuplejowicz, Warszawa 1978, 320 s. Książka ta użyła w 1979 r. zespołową nagrodę Ministra II stopnia.

⁹ E. Kasperski, *Dialog a nauka o literaturze*, [w:] *Dialog w literaturze*, dz. cyt., s. 237–272.

¹⁰ Tenże, *Problem pytań w twórczości Norwida*, „Przegląd Humanistyczny” 1977, nr 6, s. 49–67.

¹¹ Książka ta została wyróżniona indywidualną nagrodą Ministra III stopnia.

¹² *Bachtin. Dialog. Język. Literatura. Antologia*, red. nauk. E. Kasperski i E. Czuplejowicz, Warszawa 1983, 609 s.

¹³ E. Kasperski, *Kierkegaard jako krytyk literacki*, „Miesięcznik Literacki” 1988, nr 9, s. 59–68; Tenże, *Ironia, poetyka, antropologia (w kręgu Kierkegarda)*, „Przegląd Humanistyczny” 1988, nr 11–12, s. 1–14; tenże, *Poeta antypoeta Kierkegaard*, „Poezja” 1989, nr 3, s. 61–72.

¹⁴ Tenże, *Dialog w świecie pozorów. O dialogice Bubera*, „Przegląd Humanistyczny” 1988, nr 6, s. 85–105.

¹⁵ Tenże, *Egzystencja, literatura, dialog*, [w:] *Poszukiwania teoretycznoliterackie*, red. nauk. E. Kasperski i E. Czuplejowicz, Wrocław 1989, s. 53–100.

„Wychodziłem w nich świadomie i celowo poza nazbyt wąskie kategorie morfologiczne poetyki lub stylistyki, dotykając rozmaitych zagadnień filozofii dialogu i problemów pogranicznych, jak ironia, parodia, polemika, komunikowanie pośrednie, tożsamość ja – ty, etyka dialogu itp. O tym, że zagadnienia dialogu rozważałem w złożonym kontekście teoretycznoliterackim, filozoficznym i kulturologicznym, świadczyły studia poświęcone Bachtinowi i formalistom rosyjskim, Buberowi, neokantystom i nurtom personalistyczno-egzystencjalistycznym w Niemczech i we Francji oraz samemu Kierkegaardowi”¹⁶.

Praca habilitacyjna *Idee, formy i tradycje dialogu*¹⁷ spotkała się z pozytywną oceną wybitnych autorytetów naukowych, jak prof. dr hab. Henryk Markiewicz z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz ks. prof. dr hab. Józef Tischner z Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

Kulturoznawca

Kontynuując i rozwijając, z różnym natężeniem, wcześniejsze badania i zainteresowania, Kasperski zajął się w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku literaturą i kulturą kresową. Skłoniły go do tego przede wszystkim powody natury osobistej, ponieważ urodził się na kresach II Rzeczypospolitej, we Lwowie, na ulicy Łyczakowskiej, w roku 1942. Wyemigrował stamtąd z rodziną jako dziecko i nigdy, jak dotąd, nie miał sposobności bliższego rozpoznania tej części polskiej literatury, kultury i historii. To

miał być czas, w którym nauka i osobiste doświadczenie miały się spotkać i wydać dobry owoc w postaci kilku współredakcji książkowych¹⁸, w tym indywidualnych studiów autorskich poświęconych twórczości wybranych pisarzy kresowych, takich jak Bruno Schulz i Leopold Buczkowski. Interesowała go także działalność Iwana Franko, postaci blisko związanej ze środowiskiem lwowskim, *nota bene* kluczowej dla budzenia się świadomości literackiej i narodowej Ukraińców. Istotnym czynnikiem było tu także zrozumienie skomplikowanych polsko-ukraińskich stosunków literackich, językowych, kulturowych i narodowościowych we Lwowie i na Zachodniej Ukrainie.

Z czasem Profesor Kasperski poszerza swoje badania o krąg postaci związanych z literaturą i Ukrainą, takich jak poeta emigrant Jewhen Małaniuk – żołnierz Petlury, bard poezji ukraińskiej Taras Szewczenko czy Mikołaj Gogol. Pod pojęciem „kresowości” Kasperski rozumie przede wszystkim istotną dla niej problematykę kulturową, dotyczącą kontaktu języków i literatur.

W omawianym okresie, zwłaszcza w kontekście teoretycznym, Kasperski kieruje swoje zainteresowania na kategorię heterogeniczności (różnojęzyczności, wielokulturowości). Wynikła ona z potrzeby osadzenia literatury w szerszym i bardziej zróżnicowanym kulturowo kontekście interpretacyjno-eksplikacyjnym niż jednostronny kontekst literackości. Rozwiązanie to miało również na celu wydobycie powiązań literatury

¹⁶ *Życiorys naukowy*.

¹⁷ E. Kasperski, *Idee, formy i tradycje dialogu* [rozprawa habilitacyjna, maszynopis], Warszawa 1990, 497 s.

¹⁸ *Literatura i różnorodność. Kresy i pogranicza*, red. nauk. E. Kasperski i E. Czaplejewicz, Warszawa 1996, 183 s.; *Kresy w literaturze. Twórcy dwudziestowieczni*, red. nauk. E. Kasperski i E. Czaplejewicz, Warszawa 1996, 348 s.; *Kresy, Syberia, literatura. Doświadczenia dialogu i uniwersalizmu*, red. nauk. E. Kasperski i E. Czaplejewicz, Warszawa 1995, 252 s.

artystycznej z innymi typami dyskursów, jak filozoficzne, religijne czy polityczne. Torowało ono drogę rozwijanej nieco później problematyce dyskursów, co udokumentowała, w aspekcie analityczno-interpretacyjnym, książka *Dyskursy romantyków. Norwid i inni*¹⁹, a w przekroju teoretycznym – studium *Teorie i aporie dyskursu*²⁰.

Najwcześniejsze poszukiwania prowadzone w tym kręgu tematycznym prezentowała powstała we współpracy międzynarodowej książka *Literatura a heterogeniczność kultury. Poetyka i obraz świata*²¹. Interesujące nas zagadnienia poruszały artykuły poświęcone kategorii heterogeniczności w poetyce, poezji filozoficznej Wisławy Szymborskiej, religijności Adama Mickiewicza, mistyce Juliusza Słowackiego czy wreszcie opozycji *sacrum* i *profanum* w myśli współczesnej.

Metodolog

Poza tymi osiągnięciami wydawniczymi z lat dziewięćdziesiątych XX wieku autor *Świata człowieka* pogłębia i rozbudowuje dotychczasową problematykę teoretycznoliteracką, co potwierdzają dwie kolejne książki zbiorowe: *Postać literacka. Teoria i historia*²² oraz *Rozważania metodologiczne. Język – literatura – teatr*²³. Ostatnia z wymienionych pozycji stanowi inicjatywę zmierzającą do odrodzenia i rozbudzenia tak potrzebnej obecnie refleksji metodologicznej zarówno

w dziedzinie wiedzy o literaturze, jak i w szeroko rozumianej humanistyce. Profesor Kasperski miał głęboką świadomość tego, że współcześnie, na ogół, jest to przestrzeń zaniedbana lub zaniechana. Dezorientacja poznawcza, stosownie do popularnej dewizy *anything goes*, w pełni uzasadniała podjęcie takiej inicjatywy. Już pośmiertnie wydana została obszerna praca, licząca 458 stron, poświęcona zagadnieniom metodologicznym oraz metodom postępowania badawczego w naukach humanistycznych, zwłaszcza na polu wiedzy o literaturze²⁴. Książka ta nie tylko zapoznaje z poszczególnymi stanowiskami metodologicznymi, ale zarazem wchodzi z nimi w dyskusję, dzięki czemu „[...] oczyszcza przedpole dla twórczych rozwiązań naukowych, wskazuje kierunki i drogi poznania”²⁵.

W 1994 roku Edward Kasperski został mianowany na stanowisko profesora nadzwyczajnego na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1997–2000 pełnił funkcję kierownika Zakładu Teorii Literatury i Poetyki Uniwersytetu Warszawskiego. Po 2000 roku droga do awansu naukowego stała przed polskim komparatystą otworem. I tak w roku 2002 uzyskał on tytuł naukowy profesora, a w roku 2004 otrzymał nominację na stanowisko profesora zwyczajnego. Z racji daleko posuniętych badań nad Norwidem, Kierkegaardem oraz romantyzmem europejskim (Skandynawia, Niemcy, Anglia, Ukraina, USA) Kasperski postanowił

¹⁹ Dz. cyt., por. wyżej przyp. 2.

²⁰ E. Kasperski, *Teorie i aporie dyskursu*, [w:] *Formacje dyskursywne w kulturze, językach i literaturze europejskiej XX wieku*, red. nauk. L. Rożek, Częstochowa 2005, s. 247–274.

²¹ *Literatura a heterogeniczność kultury. Poetyka i obraz świata*, red. nauk. E. Kasperski i E. Czapplejowicz, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 1996, 215 s.

²² *Postać literacka. Teoria i historia*, red. nauk. E. Kasperski i B. Pawłowska-Jądrzyk, Warszawa 1998, 261 s.

²³ *Rozważania metodologiczne. Język – literatura – teatr*, red. nauk. E. Kasperski, Warszawa 2000.

²⁴ E. Kasperski, *Metody i metodologia (metodologia ogólna, nauki humanistyczne, wiedza o literaturze)*. Podręcznik akademicki, red. nauk. Z. Nalewajk, Warszawa 2017, 468 s.

²⁵ Z. Nalewajk, *Synteza – krytyka – poznanie. Oksiężce Edwarda Kasperskiego: Metody i metodologia (metodologia ogólna, nauki humanistyczne, wiedza o literaturze)*. Podręcznik akademicki, [w:] E. Kasperski, *Metody i metodologia...*, dz. cyt., s. 446.

przenieść się z dotychczasowego Zakładu Teorii Literatury i Poetyki do Zakładu Romantyzmu Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie mógł kontynuować przedsięwzięte wcześniej badania, nie rezygnując jednocześnie z problematyki teoretycznoliterackiej, głównie poetyki. Potwierdzeniem, iż była to dobra decyzja, stały się dwie publikacje książkowe wydane w roku 2003: *Dyskursy romantyków*²⁶ oraz *Kierkegaard. Antropologia i dyskurs o człowieku*²⁷.

Antropolog

W kolejnych latach swoją uwagę Profesor skupił na słabo rozpoznanej literaturoznawczo problematyce dotyczącej antropologii literatury, która bynajmniej nie jest tym samym, co antropologia kulturowa lub jakakolwiek z odmian antropologii filozoficznej. Tak oto Profesor streszcza swoją pracę badawczą z tamtego okresu:

Pracując nad książką *Świat człowieka. Wstęp do antropologii literatury* [...], zamierzałem odpowiedzieć na zasadnicze pytanie teoretyczne »jak możliwa jest antropologia literatury«. Pragnąłem także wypracować kategorie, które, po pierwsze, nie byłyby zewnętrzne i restrykcyjne w stosunku do literatury, po drugie zaś, odsłaniałyby zakryty przez popularne, antyhumanistyczne kierunki europejskie, sygnalizowany w tytule monografii wymiar człowieczy (humanistyczny) literatury²⁸.

Wydaje się, że rezultatem takiej perspektywy badawczej było zaangażowanie się

Profesora w badania nad twórczością Franza Kafki i zredagowanie przez niego książki *Poetyka egzystencji. Franz Kafka na progu XXI wieku*²⁹.

Komparatysta

Jednak w centrum swoich zainteresowań postawił komparatystykę. Komparatystyczne badania Profesora Kasperskiego nabrały tempa po roku 1997, czyli po utworzeniu Zakładu Komparatystyki w Instytucie Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, którego został w tym samym roku pierwszym kierownikiem. Owocami pracy stały się: książka autorska *Kategorie komparatystyki*³⁰ oraz książki współredagowane: *Komparatystyka dzisiaj*: t. 1. *Problemy teoretyczne*³¹; *Komparatystyka dzisiaj*: t. 2. *Interpretacje*³²; *Edgar Allan Poe – niedoceniony nowator*³³; *Edgar Allan Poe. Klasyk grozy i perwersji – i nie tylko ...*³⁴.

Komparatystyka nie była zresztą jedynym obszarem działalności naukowej Profesora po roku 2000. Otóż kontynuował on w tym czasie również badania nad dialogiem i romantyzmem, udokumentowane książkami zbiorowymi³⁵. Od 2001 r. Kasperski opublikował około osiemdziesięciu

²⁹ *Poetyka egzystencji. Franz Kafka na progu XXI wieku* [W osiemdziesiątą rocznicę śmierci Franza Kafki], red. nauk. E. Kasperski we współpracy z T. Mackiewiczem, Warszawa 2004, 356 s.

³⁰ E. Kasperski, *Kategorie komparatystyki*, Warszawa 2010, 401 s.

³¹ *Komparatystyka dzisiaj*, red. nauk. E. Kasperski i E. Szczęśna, t. I: *Problemy teoretyczne*, Kraków 2010, 258 s.

³² *Komparatystyka dzisiaj*, red. nauk. E. Kasperski i E. Szczęśna, t. II: *Interpretacje*, Warszawa 2011, 348 s.

³³ *Edgar Allan Poe – niedoceniony nowator*, red. nauk. E. Kasperski i Ż. Nalewajk, Wrocław 2010, 293 s.

³⁴ *Edgar Allan Poe. Klasyk grozy i perwersji – i nie tylko ...*, red. nauk. E. Kasperski i Ż. Nalewajk, Warszawa 2009, 344 s.

³⁵ *Śladami romantyków. Profesorowi Zbigniewowi Sudolskiemu w osiemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. nauk. E. Kasperski i O. Kryszowski, Warszawa 2010, 489 s.; *Dialogi romantyczne. Filozofia – teoria i historia – komparatystyka*, red. nauk.

²⁶ Dz. cyt., por. wyżej przyp. 2.

²⁷ E. Kasperski, *Kierkegaard. Antropologia i dyskurs o człowieku*, Pułtusk 2003, 555 s.

²⁸ Fragment z *Życiorysu naukowego*.

artykułów naukowych w książkach zbiorowych oraz około czterdziestu artykułów w czasopismach, w których podjął aktualne tematy i problemy współczesnej nauki o literaturze, humanistyce i kulturze. Spośród przebogatej problematyki zagadnień poruszanych przez profesora Kasperskiego w licznych artykułach i rozprawach, należy wymienić m.in: kwestie dotyczące *mimesis*, teorii lektury, parodii i parodiowania, intertekstualności, interpretacji, hermeneutyki, narratologii, literackiego komunikowania się, zagadnień literackiej podmiotowości, antropologii strukturalnej, dziejów wybranych idei teoretycznoliterackich, różnorodnych aspektów polskiego romantyzmu, w tym zagadnień historiozofii i mistyki.

W okresie po roku 2000 Profesor wygłosił referaty na blisko pięćdziesięciu konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych. Zaś w swoim życiorysie naukowym wypromował jedenastu³⁶ doktorów i ponad dwustu magistrów.

Kierkegaardolog

Profesor Edward Kasperski nie tylko swobodnie poruszał się po zagadnieniach literaturoznawczych, metodologicznych czy kresowych, był on również filozofem w klasycznym tego słowa znaczeniu. Ukochał refleksję, jego umysł nie zaznawał odpoczynku, samotnie penetrował załki egzystencji, a niekiedy w towarzystwie przyjaciół zgłębiał meandry ludzkiej natury. Mówiąc wprost, człowiek i jego żywot stał w centrum zainteresowań Profesora, stanowiąc

dlań przedmiot upodobania i pasji przez całe życie. Nie sposób bowiem człowieka „przetrawić na szybko” ani jednoznacznie zdefiniować, a tym bardziej rozstać się z nim i już nigdy do niego nie powrócić. Gdyby miało stać się inaczej, trzeba by było porzucić samego siebie, „wywłaszczyć” własną egzystencję z samoświadomości. Jednak zabieg ten jest zgoła niemożliwy, jeśli chce się pozostać egzystującym człowiekiem, „pojedynczym”, będącym na przekór zobiektywizowanej myśli.

Świat człowieka. Wstęp do antropologii literatury – książka, której Profesor Kasperski był autorem, został poprzedzony wieloma przygotowującymi publikacjami poświęconymi zagadnieniu podmiotu, postaci, a także koncepcjom antropologicznym Martina Bubera, Michaiła Bachtina, Gabriela Marcela, Jean Paula Satre’a, Martina Heideggera, Claude’a Lévi-Straussa, wreszcie Sorena Kierkegaarda. Odważnie, oryginalnie oraz z dużym znanstwem problemów dyskutowanych w filozofii zarówno w przeszłości, jak i dziś, Kasperski buduje paralele komparatystyczne. Katalizatorem dla owych badań stały się analizy dzieł Kierkegaarda oraz problematyka kresowa, szczególnie zaś ukraińska.

Publikacje Edwarda Kasperskiego dedykowane myśli duńskiego filozofa i teologa miały nade wszystko polemiczny charakter. Refleksji tej poświęcił Profesor książkę zatytułowaną *Kierkegaard. Antropologia i dyskurs o człowieku*³⁷ oraz obszernie rozdziały w dwóch publikacjach książkowych³⁸, był także współredaktorem

E. Kasperski i T. Mackiewicz, Pułtusk-Warszawa 2008, 600 s.

³⁶ Należą do nich: Krystyna Rutkowska, Ewa Szczęsna, Brygida Pawłowska, Dorota Plucińska, Tomasz Mackiewicz, Włodzimierz Śmieciński, Agnieszka Nowak, Agnieszka Wnuk, Michał Friedrich, Marta Gaśkiewicz, Marta Wierzbicka.

³⁷ *Kierkegaard. Antropologia i dyskurs o człowieku*, Pułtusk 2003, 555 s.

³⁸ Zob. *Tropami Norwida. Studia – Interpretacje – Paralele*, (rozdziały XIII–XVI) red. naukowa Ż. Nalewajk, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Studia i monografie, t.

naukowym monografii wieloautorskiej³⁹ poświęconej filozofii Duńczyka oraz autorem dwudziestu siedmiu artykułów⁴⁰ skupiających się na bogatej twórczości kopenhaskiego myśliciela. Fascynacja Kierkegaardem nie została pozbawiona krytycznego spojrzenia na ową myśl. Profesor nie należał do biernych czytelników dzieł Duńczyka, był zaangażowanym polemistą, wnikliwym analitykiem, sprawiedliwym i bezstronnym recenzentem. Posiadał ku temu wszelkie narzędzia jako komparatysta, literaturoznawca oraz filozof. Żadna inna

myśl, poza refleksją Sorena Kierkegaarda, nie stawiała i nie stawia tak wygórowanych wymagań czytelnikom i komentatorom, gdyż domaga się nie tylko kompetencji metodologicznych, językowych, analitycznych, czy interpretacyjnych, lecz również pewnego emocjonalnego zaangażowania, wczucia, czy też „sympatii jasnowidzącej”, które to razem pozwalają na przyswojenie i zrozumienie wielogłosowej, barwnej i (nad)zwyczajnej myśli. Tymi wszystkimi zdolnościami dysponował i posługiwał się Profesor Kasperski w swojej wybitnej pracy badawczej.

29, Warszawa 2018, s. 293–349 oraz *Dyskursy romantyków. Norwid i inni*, (część IV. Komparatystyczne dyskursy egzystencji), Warszawa 2003, s. 247–331.

³⁹ *Polifoniczny świat Kierkegaarda*, pod red. E. Kasperskiego i M. Urbańskiej-Bożek, Gdańsk 2014, 390 s.

⁴⁰ Zob. *Bibliografia prac naukowych Profesora Edwarda Kasperskiego. Suplement. Prace w całości lub w części poświęcone analizie twórczości Sorena Aabye Kierkegaarda* [w:] *Kierkegaard czyli mowy na piątkowym zebraniu dla wspólnie pogrzebanych. Pamięci Profesora Edwarda Kasperskiego*, red. nauk. J. A. Prokopski, M. Urbańska-Bożek, Kęty 2019, s. 353–355.